

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

In the article the role of economic education in context of public policy in the field of fight against corruption is studied.

Суспільна небезпека глобалізації тіньових процесів у сфері бізнесу, зростання корупції і криміногенного потенціалу у сфері економічних відносин є актуальними проблемами сьогодення. Відповідно до Закону України "Про боротьбу з корупцією", під корупцією розуміють діяльність осіб, уповноважених виконувати державні функції, спрямовані на протиправне використання повноважень, що їм надані, для отримання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [1]. Корупція може мати прояви у будь-яких формах, серед яких окремо виділяються хабарництво, протекція, ухилення від сплати податків, незаконне використання бюджетних коштів, порушення бюджетних норм, підкуп тощо.

Фахівці стверджують, що корупцію доцільно розглядати як соціально-кримінологічний прояв, який негативно впливає на діяльність органів державної влади, а її масштаби мають характер загрози для державності. Ще Гегель писав, що та частина державної влади, яку придбав для себе окремих індивідуум, втрачена для державної влади загалом.

До практичних проблем та труднощів боротьби з корупцією в суспільстві, на думку авторів, слід віднести не тільки такі, що обумовлюються чинниками суспільно-політичного і економічного характеру, але й питання, пов'язані з необхідністю запровадження такої освітянської діяльності, яка б стала складовою загальної технології формування такої особистості майбутнього фахівця, якій притаманні суспільний характер, низький рівень індивідуалізму та високий рівень самоорганізації і моральності.

Унікальність кожної країни світу визначається поєднанням таких складових, як природно-географічні умови, наявна матеріально-технічна база, демографічні умови, інтелект, здоров'я власного населення, та інші фактори, які є основою її економічного життя. Далеко не завжди до цих конкретних умов можуть прикладатися готові рецепти перебудови та розвитку її економіки. Як же місце в системі формування та перебудови економіки країни займає економічна освіта?

Підготовка кадрів економічної галузі є одним з найважливіших гарантів її заможного майбутнього, що підтверджує необхідність вдосконалення системи державної освіти. Одним із стратегічних напрямків розвитку системи освіти в Україні є забезпечення випереджального інноваційного характеру її розвитку, створення умов для подальшого удосконалення системи освіти і підвищення якості підготовки фахівців на основі врахування потреб суспільства і усіх наявних видів ресурсів.

Практика державного будівництва свідчить: зміст фахового навчання мусить мати випереджальний характер, враховувати динамізм соціальних процесів. Ось чому як основу реформування системи економічного навчання на перший план нині висунуто соціальну природу цього навчання, гарантії громадянам прав і рівних можливостей для професійної підготовки, оптимізацію змісту, відкритість новим технологіям, перш за все, використанню автоматизованих комп'ютерних систем, які спли-

раються на безмежні можливості всесвітньої інформаційної мережі Інтернет [2].

Більшість вітчизняних та закордонних вчених підтримує ту точку зору, що наразі світова цивілізація переживає перехід до постіндустріального суспільства. Зрозуміло, що різні країни знаходяться на різних стадіях цього переходу. Якщо розвинуті країни належать до суспільства, де на перше місце виходять інтелектуальні ресурси, то Україна ледь підійшла до інформаційно-комунікаційного суспільства [3].

У сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів Україна обрала шлях до європейської та світової співдружності. Процес виховання перспективної молоді, формування професійних і ділових якостей майбутніх фахівців при переході до нового типу суспільства, що базується на економіці знань, вимагає нових вимог до особистості, які обумовлені специфікою колективного створення новітніх знань.

Реалізація стратегічної мети розвитку нашої держави можлива через розбудову суспільства, що базується на економіці знань, де головним буде підвищення якості та рівня життя українського народу, де економіка буде для людей, а не навпаки, цілком співпадає з концептуальними положеннями розвитку Харківського національного економічного університету (ХНЕУ).

На погляд керівництва Університету, без виховання громадянина з відповідними якостями, суспільство, яке базується на економіці знань, розвиватися не буде. Тому одним із головних завдань нашої держави є формування і виховання творчої особистості та соціалізація з використанням тих надбань, які історично притаманні нашому народу. Реалізація зазначеної стратегічної мети потребує спільної роботи установ влади, науки, освіти, культури, засобів масової інформації, бізнесу та ін. Тільки робота всім суспільним загалом в одному напрямку може дати позитивний результат [3].

Будь-яка концепція має починатися з формулювання місії і якщо її розглядати з суспільної точки зору як соціальне призначення економічної освіти, то можна визначити наступне: "місія економічної освіти – розвиток і використання економічної освіти для формування творчої особистості, підвищення якості життя народу і прогресивного розвитку суспільства". З точки зору запропонованої вище стратегічної мети розвитку нашої держави та економічної освіти, "метою розвитку економічної освіти є створення засад для інтенсивного накопичення соціально-економічних знань і оптимізація їх використання як головного потенційно необмеженого ресурсу розвитку українського суспільства і його соціально орієнтованої економіки".

У розвитку визначення місії економічної освіти, місія Харківського національного економічного університету має підкреслити більш рельєфно сферу діяльності майбутніх фахівців та невід'ємність науки від практики, а саме – формування творчої особистості, міцного професіонала для наукової та практичної роботи у сфері суспільно-економічної діяльності для підвищення якості життя людей і прогресивного розвитку суспільства [4].

Стратегічною метою розвитку ХНЕУ до 2015 року є підвищення якості підготовки фахівців за ліцензованими напрямами до рівня, який забезпечує їм можливість знайти роботу та працювати за фахом у розбудові суспільства, що базується на глобальній економіці знань. Таким чином, маємо дві підцілі розвитку:

перша – формування інтелектуальної еліти суспільства в економічній сфері, що може бути реалізована тільки з використанням найбільш здібних і креативних студентів, питома вага яких за найбільш оптимістичними даними складає 20%;

друга – формування висококваліфікованих професіоналів за ліцензованими спеціальностями.

Кількість спеціальностей, за якими студенти ХНЕУ отримують освіту, збільшилася у 2005 році до двадцяти однієї, а напрямів підготовки – до шести.

Сфера вищої освіти в Україні забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців для розвитку економіки держави загалом та окремих регіонів, створює умови закономірного збільшення частки працівників вищої кваліфікації в усіх галузях праці, виконує значну частину науково-дослідної роботи – фун-

даментальної та прикладної. Все це визначає роль вищих навчальних закладів як центрів освіти, розвитку науки і культури.

Вища освіта повинна мати випереджувальний характер, орієнтуватися на перспективу розвитку всіх сфер економіки та розв'язання важливих проблем суспільства. Все це потребує перебудови змісту і форм навчальної роботи.

З метою надання навчальному процесові необхідної якості, потрібні нові технології навчання: ділові ігри, тренінги, індивідуальні консультації, дистанційне навчання тощо. Все це потрібно робити якнайшвидше для формування у майбутніх фахівців сучасних поглядів на розвиток економічних процесів [5].

Одним із стратегічних завдань колективу ХНЕУ є забезпечення умов для переходу викладачів на *діяльнісний принцип викладання та використання компетентнісно орієнтованого підходу до формування фахівця*. Компетентнісний підхід реалізується тоді, коли навчальні плани (навчальні програми) спрямовані на формування життєвих і професійних компетенцій, а організація кадрової, навчально-методичної, наукової, виховної роботи забезпечує це формування у тому числі через використання діяльнісного принципу, який є невід'ємною частиною цього підходу.

Основним завданням на поточний навчальний рік є запровадження нових навчальних планів, що передбачають впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, яка вимагає розробки нового покоління науково-методичного забезпечення навчальних дисциплін та організації навчального процесу в цілому, урізноманітнення форм і змісту індивідуальної роботи студента, удосконалення її організації та розробки діагностичних засобів контролю її ефективності [3; 4; 6].

До реальних дій у цьому напрямку можна віднести жорсткі вимоги керівництва університету щодо формування структури екзаменаційних білетів за кожною навчальною дисципліною. Такий підхід дозволяє перевіряти не здібності студентів до переписування теоретичного матеріалу та їх пам'ять, а рівень засвоєння певних компетенцій. На думку керівництва ХНЕУ, тільки через впровадження механізму зворотного зв'язку вищого навчального закладу з кінцевими споживачами (замовниками) можна забезпечити ефективність спільної роботи з формування комплексу спеціальних компетенцій у майбутніх фахівців і оцінити якість їх підготовки.

У суспільстві формується позитивний імідж ХНЕУ як навчального закладу, де не просто заробляють гроші, а навчають. Про це свідчить той факт, що, незважаючи на зменшення кількості випускників шкіл, конкурс до вступу в наш університет збільшується. Однією з причин формування такого іміджу є те, що в університеті, насамперед, забезпечено впровадження заходів щодо підвищення об'єктивності оцінювання знань. Так, уже п'ять років в університеті діє система письмових іспитів з шифрованою відповіддю студентів, аби викладач не знав, чию роботу він перевіряє, і об'єктивно її оцінював [4; 7]. Подібні заходи також можна розглядати, як ті, що спрямовані на боротьбу з хабарництвом у вищих навчальних закладах.

Важливою складовою розвитку університету є забезпечення умов для формування всебічно розвинутої творчої особистості. Але, на думку автора, запорукою запобігання виникненню злочинів, прояву фактам хабарництва в системі вищої освіти був і залишається процес виховання порядності людини. Якою геніальною чи обдарованою людина не була б, якщо вона не є порядною за своєю сутністю – їй не місце в виховному процесі молоді. Подібне відношення стосується кожної конкретної особистості, починаючи зі студентської лави, етапу становлення аспірантського світогляду, формування морально-психологічних якостей починаючого викладача, а також становлення та розвитку кожного представника професорсько-викладацького складу.

Головна ідея реалізації зусиль колективу університету полягає у симбіозі таких напрямів роботи:

1. Формування у студентів впевненості у тому, що йому потрібні не оцінки, а набуття життєвих та професійних компетенцій, вмінь та навичок.

2. Створення об'єктивних умов, що зменшують можливість хабарництва, як прояв не порядності.

3. Виховання у студентів і викладачів порядності (впровадження у тому числі "Кодексу честі").

Вирішення цієї проблеми неможливо без створення організаційної та законодавчої бази в країні. Розпочинати необхідно починаючи з первинної ланки – саме з навчального закладу в системі освіти. Так, до практичних дій керівництва ХНЕУ можна віднести конкретні зусилля щодо впровадження комп'ютерної системи "Плагіат", яка дозволяє на стадії нормоконтролю виявляти факти співпадання текстів, починаючи з написання рефератів студентами, курсових та дипломних робіт, та у подальшому – авторефератів, кандидатських та докторських дисертацій. Така система дозволить суттєво покращити ситуацію з некоректним використанням матеріалів, що є предметом інтелектуальної власності.

Не можна також не відзначити той факт, що важливим завданням залишається необхідність виховання у кожного випускника вищого навчального закладу, майбутнього фахівця, громадянина поваги до реалізації заходів державної політики в галузі протидії відмиванню "брудних" грошей та фінансуванню тероризму в усіх його проявах як демонстрації не самотети подібних заходів, а спрямування зусиль держави на попередження суттєвих злочинів в економіці та поступове підвищення рівня суспільної відповідальності.

У такій справі як боротьба з відмиванням "брудних" грошей маємо такий стан речей, коли в умовах сьогодення не вистачає наявності висококваліфікованих фахівців на всіх рівнях банківської системи України. Тому особливої актуальності набувають питання своєчасного вирішення проблеми щодо професійної підготовки банківського персоналу на новому якісному рівні, який би міг задовольнити вимогам для здійснення операцій фінансового моніторингу, розробці і використання спеціальних комп'ютерних програм, впровадження в практику інноваційних інформаційних технологій та новітніх банківських продуктів.

Отже, здоровий спосіб життя, забезпечення формування моральної, творчої особистості сьогодні – запорука майбутнього України. Саме тому питання профілактики негативних явищ у студентській молоді та залучення їх до здорового способу життя є одними з пріоритетних напрямів концепції виховної роботи в ХНЕУ.

Література: 1. Закон України "Про боротьбу з корупцією" від 3 квітня 1997 р. №171/97-ВР // В кн.: Законодавство України про боротьбу з корупцією. – Харків: Ксилон, 2002. 2. Александров В. Т. Шлях системного вирішення проблеми ефективної підготовки фахівців у галузі економіки засобами сучасних інформаційних технологій // 36. наук. праць "Актуальні проблеми державного управління". – Харків: Вид. ХарПІ НАДУ "Magistr", 2005. – №3 (26) – С. 174. 3. Пономаренко В. С. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Економіка розвитку. – 2003. – №4 (28) – С. 5 – 15. 4. Концепція розвитку економічної освіти України // Освіта України. – 2004. – №6. 5. Колодизев О. М. Проблеми підготовки кадрів для банківської системи Харківського регіону // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. "Досвід і шляхи вдосконалення наукового та методичного забезпечення процесу підготовки фахівців із фінансової, банківської справи та оподаткування", 13 – 14 травня 2004 р., м. Свалява / За ред. д. е. н., проф. С. І. Юрія та д. е. н., проф. О. П. Кириленко. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – С. 112 – 118. 6. Пономаренко В. С. Концептуальні засади розвитку економічного університету // Економіка розвитку. – 2006. – №1 (37). – С. 5 – 10. 7. Доповідь ректора Харківського національного економічного університету професора Пономаренка В. С. про підсумки роботи у 2004 році. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2005. – С. 60. 8. Доповідь ректора Харківського національного економічного університету професора Пономаренка В. С. про підсумки роботи у 2007 році. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – С. 28.

Стаття надійшла до редакції
23.04.2008 р.